

ALEXANDRE CIRICI*

ITINERARI A TRAVÉS DE LA VIDA I DE L'OBRA

Jintre el món noucentista, Lola Anglada té un lloc particular. Representa, en efecte, el pol oposat a la pedanteria culturalista de Xènius. Potser millor que ningú, ella hi aporta el cultiu extrem de l'espontaneïtat.

Possiblement és així per l'origen social, la infantesa i la vida familiar de l'artista. El seu pare, el seu avi i els besavis eren de la Barcelona vella i vivien d'administrar les cases que posseïen. La seva mare era de la família aristocratitzant dels Sarriera. La família vivia molt a l'antiga, a la plaça de Santa Anna, i des de doscents anys enrera era propietària d'una casa a Tiana, un conjunt format per una vella masia gòtica i una casa de senyors

neoclàssica del començament del segle XIX, on passaven els estius.

L'àmbit familiar de la ciutat vella i del Maresme, les temporades d'infant malaltís passades a una masia de Tiana mateix, en contacte directe amb els treballs agrícoles, les plantes, les flors, els animals i el pas de les estacions, tot permetia que en la seva obra es pogués realitzar d'una manera natural el desig noucentista de la troballa d'idees arquetípiques materialitzades. No li calgué cercar res per fer del paisatge humanitzat, del mar creuat per veles llatines, de les orenetes, de les nenes i dels vaillets de poble, de les masies i de les cases neoclàssiques, dels modestos jardins ordenats o de les terrasses amb balaustrades, tota una mitologia de la Catalunya mediterrània. Tampoc no li calgué cercar, per a l'operació, no menys noucentista, de convertir en cultura moderna, en estil, l'heretatge popular de la ico-

(*) Aquest article fou escrit per Alexandre Cirici i Pellicer l'any 1976 i publicat en el catàleg de l'exposició d'homenatge a Lola Anglada que organitzaren, conjuntament, la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona, —llavors presidides pel Molt Honorable Josep Tarradellas— l'any 1979.

Retrat de família. Lola Anglada a la dreta de la imatge, a la segona fila.

Any 1921. És l'època de l'estada a París. El seu interès per la vida als carrers es fa prou palès.

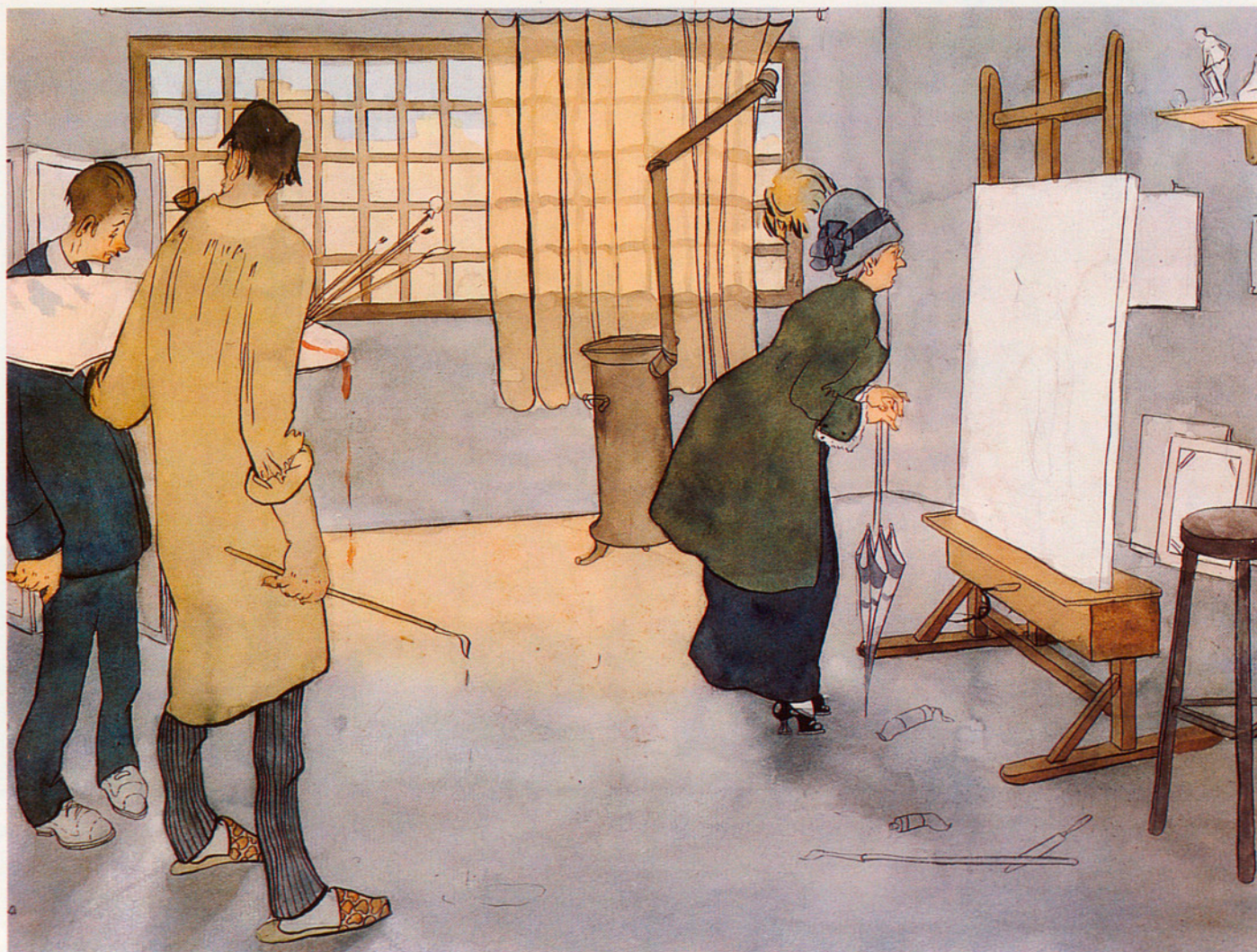
nografia i els grafismes populars, atès que les rajoles i els boixos, les auques, els ventalls, les nines, els sants d'escaparata i les imatges d'Épinal eren elements abundosos del seu entorn quotidià.

Quan llegim els seus textos, com el de «La meva casa i el meu jardí» on resumeix els records vinculats al seu entorn, observem que la font de tots els seus temes i de tot el seu llenguatge es troba en l'amor envers la realitat immediata de la seva infantesa. D'altra banda, quan li preguntem per artistes que l'han interessada o per llibres que l'han influïda, confessa que ni l'art ni els llibres dels altres no l'han interessada mai. Ella ha dibuixat i ha pintat, ella ha escrit abundantment, però només allò que sortia d'ella mateixa. Pràcticament no ha vist art ni ha llegit. Ahuc els dos anys que va viure a París no s'interessà pels museus ni per les galeries, sinó per la vida dels carrers de la ciutat.

D'artistes, als seus textos, només n'hem vist citats Giotto i Fra Angèlic i Bach, Mozart i Beethoven. És una tria que ens suggereix l'atmosfera italianitzant i sobretot musical que respirava l'acadèmia de Francesc Galí, la qual irradiava damunt tota la joventut inquieta de la primera dècada de segle.

La casa a Tiana. El conjunt està format per una vella masia gòtica i una casa de senyors neoclàssica de començament del segle XIX.

També a París (1924). L'artista intenta reflectir l'ambient de l'època.

l'aprenentatge

Des de la primera infantesa, dibuixava espontàniament. Recorda dibuixos fets quan tenia tres anys. L'ambient familiar li era popici. Un avi seu havia anat a classes a Llotja i el seu pare col·leccionava nines. Entre els vuit i els deu anys, anava amb el pare al teatre, a veure la Rojas i la Capeló, i després a casa es feia llibrets amb l'argument de les obres i dibuixos dels personatges amb llurs vestits. Va començar a anar a Llotja molt aviat, va guanyar-hi un concurs dibuixant un Miquel Àngel i va arribar a classe del natural, d'on la van treure perquè no tenia l'edat. Va passar per l'Escola d'Art de Francesc Galí, perquè era veí seu, al carrer de la Cucurulla, on va entaular amistat amb Joan Miró i amb Enric C. Ricart, però Galí mateix opinà que era llàstima treure-li l'espontaneïtat i va proposar al seu pare que no la hi portés més. Va passar pels tallers de l'Antonio Utrillo —el pintor ensucrat que decorava teatres i cafès amb pintures com de país de ventall—, i quan Utrillo se'n va anar a Amèrica continuà amb el seu successor, el paisatgista i animalista Llaveries que fou en realitat el seu únic mestre.

primera professionalitat

Quan tenia catorze anys, Llaveries li proporcionà la primera ocasió de treballar per al «Cu-cut!» fent acudits i caricatures, tot comprès: idea, text i il·lustració. Amb ell va fer la primera exposició, al Faiang Català, el 1912, amb vint-i-cinc caricatures i nou aquarel·les, exposició que fou seguida per una altra d'individual, amb il·lustracions d'Oscar Wilde i de Perrault, a les Galeries Laietanes. El 1915 feia la il·lustració del Pare-nostre i de l'Avemaria per a l'editor Dalmau, i el 1917 les grans il·lustracions en color, realment complexes i fetes amb gran empenta, per a la *magraneta* i *Les tres taronges d'or* de Pere Aldavert, a l'Editorial Muntanola. El seu estil preciosista, que fa pensar alhora en Arthur Rackham i en Harry Clarke, ja estava constituït.

En aquella època tenia un estudi comú amb Joan Miró i Enric C. Ricart, que fins al 1915 havien treballat a l'Escola Galí. El pare de la Lola els havia proporcionat el pis, per vint-i-cinc pessetes al mes, a la casa Sunyol, gran casal antic, al costat del gremi de velers, per on ara passa la Via Laietana.

LOLA
ANGLADA.
Paris. 27

L'any 1927, una altra vegada a París. La precisió d'imatge en aquesta aquarel·la resulta sorprenent.

L'estada a París

Quan tenia vint-i-dos anys, el 1918, seguint els passos de Miró i de Ricart, decidí anarse'n a París. Contrariat el pare, però acompanyada de la mare, hi anà per quinze dies. Un suís, Werner, conegut al tren i que, a París, les havia seguides amb un cotxe de cavalls, va obrir-li el camí per obtenir una borsa de l'Estat francès, i així va poder quedar-s'hi. Una amiga de la pensió li donà l'adreça de l'Hachette i ella va anar-se'n'hi amb la carpeta de dibuixos, a oferir-se. M. Hachette en persona els jutjà interessants, però considerà que no podien ésser d'ella. Va haver de fer-ne un davant seu per a convèncer-lo.

Immediatament, entre 1918 i 1931, es dedicà a il·lustrar les obres de la comtessa d'Aulnoy, com *La chatte blanche* o *L'oiseau bleu*; les *Chansons couleur du temps* d'Hermin Dubus; les famosíssimes obres de la comtessa de Ségur: *Histoire de Rosette*, *Histoire de Blondine*, *Le bon petit Henri*, etcètera; *Le bon roi Ortolan* de Monquet, i un cert nombre de publicacions periòdiques, amb acudits i historietes.

D'altra banda, l'editorial F. Nathan li encarregà la

il·lustració d'obres pedagògiques, com *La récitation Française* de Souché (1924). Els directius de la Nathan coneixien els llibres i els quaderns de l'Associació Protectora de L'Ensenyança Catalana i estimaven que eren els millors llibres del món, per a infants. Volien que ella els fes quelcom de semblant.

A París tenia una gran amistat amb Josep Clarà i sobretot amb Juli González, i amb la Pilar i la Lola González, amb els quals visqué molt.

Des del 1920 tornà a viure a Barcelona, encara que continuà col·laborant durant més de deu anys amb les editorials de París, on viatjava sovint. Allí havia fet una gran amistat amb Francesc Macià, del qual conserva diverses lletres, i quan, després del 1926, aquest va ésser desterrat a Bèlgica, l'anà a visitar a Brussel·les. Una vegada que Macià la invità a dinar en un restaurant de luxe als afores, a la Forêt, estigueren mirant-hi molta estona una gran peixera i admirant els peixos. Estimaven tant els animals tots dos, que quan el maître va demanar-los quin peix desitjaven per dinar, malgrat que a Macià li agradava molt el peix, van decidir de menjar carn. No volien fer matar cap d'aquells animals que havien estat admirant.

En aquesta aquarel·la de l'any 1932, les influències del Noucentisme es deixen notar fortament. De la mateixa manera, el paisatge de Tiana s'insinua en un segon pla com a tantes altres obres de Lola Anglada.

A Barcelona, inicià la publicació de llibres totalment seus, text i il·lustracions, dirigits als infants.

els vint i els trenta

El 1920, l'Editorial Catalana li publicà els *Contes del Paradís*, però des del 1928, amb el famós *En Peret*, seguit per *La Margarida*, el *Monsenyor llangardaix* (1929) i el *Narcís* (1930), s'editaria ella mateixa els llibres, amb molta cura, i en confiaria la impressió a Sal·lent, de Sabadell.

Els pedagogs estimaren molt aquestes publicacions, que foren elogiades per Artur Martorell a «La Paraula Cristiana» i per Alexandre Galí a «La Veu de Catalunya». El crític d'art més escoltat, Joan Sacs (Feliu Elias), hi veié, a la «Revista de Catalunya», els millors llibres per a infants del país. L'elogià també Joaquim Folch i Torres a la «Gasetta de les Arts».

A part les publicacions pròpies, realitzà, per a l'Editorial Poliglota, els cinc volums de la col·lecció «Follet»: *Clavellina i Crisantem*, *El príncep teixidor*, *Ametllonet*, *Estel i Floreta* i *L'herba maleïda* (1933).

Els *Contes d'argent* són del mateix moment.

També col·laborà a les publicacions per a infants de l'època, des d'«En Patufet» i el «Violet», conservadors, fins a la liberal «La Mainada», a la segona època de «La rondalla del dijous» (1924), amb les excel·lents il·lustracions dels cignes salvatges i de la vida de sant Francesc, a la seva pròpia revista, «La Nuri» (1925 i 1926), a «Plançons» i al sofisticat «Jordi» (1928). Durant el mateix període, il·lustrà el *Nick* de Carme Karr, *Els camins de la sort* de R. Raventós i les *Rondalles populars* de Serra i Boldú, i féu exposicions a la Sala Reig (1922), a les galeries Dalmau (1925), i a la Casa de l'Ardiaca (1933) amb quaranta-un dibuixos sobre la Barcelona del segle XIX.

el més petit de tots

Als anys de la guerra, Lola Anglada treballà per a les revistes destinades als infants, com ara la catalana «Estel» i la catalana i castellana «Mirbal».

Durant aquest període creà un personatge simbòlic, «El més petit de tots», vailet vestit amb la granota blava

dels milicians, cofat amb una gorra frígia, aixecant el puny esquerre i portant sempre a la dreta una bandera catalana. Aquest personatge fou una mena de mascota molt popular i fou traduït, en forma d'una figureta, que la gent tenia a casa, per l'escultor Paredes.

El 1937 escriví un llibret, que edità la Generalitat, en diversos idiomes, amb textos poètics referents al «més petit de tots». Com tots els seus llibres, aquest volia ésser didàctic. Ara té tota la gràcia d'un testimoni molt vivent d'aquell moment. Hi veiem l'infant que es fa seguir pel poble, a la Rambla, i al davant de tothom se'n va a la plaça de la República a oferir-se al President de Catalunya. El retrobem amb les colles de gent que passen el diumenge al camp on aprenen a estimar la natura. Ajudant el pagès perquè pugui deixar la rella i prendre el fusell per a la lluita. Parlant amb l'home del carrer i ensenyant-li a estimar els atres. Condemnant el senyoret de l'automòbil, que es pensava que el món era seu. Amainant les baralles, al port. Admirant les columnes de milicians que se'n van al front. Posant ordre entre les dones que fan cua per als queviures. Protestant per la destrucció de monuments i fent una crida al respecte per l'art i per la història. Fent callar els descontents. Vibrant amb els cants del poble. Evocant, en una visió, el somni de la victòria esperada: «Els braus lluitadors avancen sobre una pluja de flors i branden en l'espai rams de llorer i d'olivera».

postguerra i represa

Després del desastre, Lola Anglada abandonà la casa de Tiana, on la coneixien massa, i visqué dos anys amagada en un pis que el seu pare li va proporcionar a Barcelona. No pogué publicar res fins als *Contes meravellosos* (1947), quan li fou possible de treure el cap, sota la protecció de l'abat Escarré, de Montserrat.

Després, s'ha posat a viure a la deliciosa casa familiar de Tiana.

Els darrers trenta anys ha realitzat obra variada: il·lustracions, rajoles abarrocades, *bibelots* amb personatges vuitcentistes. Ha publicat encara un llibre per a infants, el *Martinet* (1962), però s'ha dedicat especialment a les pacients reconstruccions del passat, ben documentades en llibres d'indumentària, gravats, ventalls, auques i tires de soldats. Fruit d'aquest treball d'estudi han estat, en gran part, la continuació de la col·lecció de nines començada pel seu pare, que ara es troba a Maricel de Sitges, i una sèrie de publicacions com *La Barcelona dels nostres avis* (1949), les il·lustracions per a les *Visions barcelonines* de Francesc Curet (1954), amb el qual reuní un gran material sobre mobiliari, indumentària i costums del segle XIX, ara conservat a l'Institut del Teatre, de Barcelona, i les col·leccions de gravats, *guaixos*, litografies sobre temes tradicionals, com la sèrie de trenta cases senyorials de la Ciutat de Mallorca. També és una evocació del passat el seu llibre, resum de

Aquest conjunt de sis dibuixos representa diferents personatges de teatre que l'artista va realitzar entre els anys 1929 i 1934.

Aquest oli sobre tela pertany als anys seixanta i reflecteix tota l'enyonrança de l'artista per uns ideals que el Noucentisme va desvetllar.

la seva visió del món, *La meva casa i el meu jardí* (1958).

Ara (1976) escriu les seves memòries.

la seva obra

Si en els estudis per a murals i rajoles és visible la seva aspiració neoclàssica, en una forma que recorda molt la de Francesc Galí, plena de concessions barroques i neopopulars, a les il·lustracions no deixa d'acollir una certa atmosfera procedent dels grans gravadors germànics, de Dürer mateix, combinant-la amb un estil cursiu voluntàriament ràpid, emparentable amb el de Xavier Nogués.

Els seus grafismes, rics en ratllats expressius possiblement deriven de Llaverias, però són molt més pacients, aplicats i detallistes. Si els detalls d'arquitectura, mobiliari i vestits revelen sempre el seu coneixement profund de la matèria, com els dels animals i de les plantes, al seu grafisme no hi manquen idealitzacions

primitives —de Fra Angèlic—, detalls barrocs molt familiars, a la seva pròpia casa, i tots els tòpics noucentistes de la cistella de fruits, la pageseta amb el cistell o la gerra, l'atzavara, la masia, la vela llatina, els núvols i les orenetes. No hi manca algun toc *art déco*, encara que moderat, com el dels estels d'*En Peret*, que fan pensar en Valentine Hugo.

Els seus conceptes foren sens dubte l'origen de l'art de Maria Rosa Llongueras, Elvira Elias i Mercè Llimona. ■

Alexandre Cirici i Pellicer fou crític d'art. Morí a Barcelona l'any 1983.